3 1761 06677808 5

BRIEF
PQB
0059444

UNIVERSITY OF TORONTO
VELUT ARBOR ÆVO

From the Collection
of the late

JOHN LUCZKIW

G. Puccini.

Madama Butterfly

(Мала добродійка метелик)

Японська траґедия в 2-ох діях
а 3-ох відслонах.

Слова: L. Illica і G. Giacosa.

На українську мову переклав:

С. Чарнецький.

Накладом Йосипа Стадника.

Чернівці, 1909.

Друкарні „Рускої Ради“ під зар. Ів. Захарка.

Poriet
PQB
005 9444

G. Puccini.

Madama Butterfly

(Мала добродійка метелик)

Madama Butterfly (mała dobrodiïka melelyk):

Японська траґедия в 2-ох діях
а 3-ох відслонах.

Слова: L. Illica і G. Giacosa.

На українську мову переклав:

С. Чарнецький.

JUN 13 1983

Brit PQB 005941

Накладом Йосипа Стадника.

Чернівці, 1909.

З друкарні „Рускої Ради“ під зар. Ів. Захарка.

Printed in Poland

Особи:

Madama Butterfly (Хо-хо-сан) . . . . . п-ї Лопатиньска
Сузукі, її служниця . . п-ї Петровичева
Кате Пінкертон . . . п-ї Рубчакова
Б. Ф. Пінкертон, поручник маринарки Сполучених Станів . . . п. Коссак
Шарплєс, американський конзуль . . . . . п. Шиманьский
Ґоро, посередник . . . п. Юрчак
Князь Ямадорі . . . п. Петрович
Бонза, дядько Хо-хо-сани . . . . . п. Рубчак
Якузіде . . . . . п. Криштоф
Царський комісар . . п. Даньчак
Достойник від управи п. Бучман
Мати Хо-хо-сани . . . п-ї Левицька
Своячка . . . . . п-на Жарська
Туга (дитина) . . . . * * *

Свояки, приятелї і приятельки Хо-хо-сани. Прислуга.

Дїєть ся в Наґасакі. — Тепер.

Виставлено перший раз на українській сценї в театрі „Руської Бесїди“ під дир. Й. Стадника, в Чернівцях дня 8. мая 1909.

Дїя I.

(Узгірє недалеко Наґасакі. Японська хата, тераса, огород. В глубинї в долинї порт, город Наґасакі.)

(За піднесенєм завіси Ґоро з кімнати в глубинї в поклонах проводить Пінкертона з важною міною, але з пошаною, показуючи йому прикмети малої хатини, опісля відсуває стїну в глубинї та пояснює йому тото уряджене тай цїль його, потім входять на терасу.)

Пінкертон

(здивований тим, що бачив, до Ґора).

Ах, ті стїни і стеля...

Ґоро.

Тоті стїни мож дуже легко відхилити
а за ними є види прехороші
яких не найдеш у сьвітї...

Пінкертон *(шукаючи навкруги).*

А наш весїльний дім де є?

Ґоро *(показуючи).*

Ось тут. Той другий...

Пінкертон.

А та стїна подвійна куди йде?

Ґоро *(показуючи на терасу).*

Гляньте.

Пінкертон.

На подвірє?

Ґоро *(засуває стїну тераси).*

Можна закрити...

Пінкертон.

Вже знаю, вже знаю. А тамта?

Ґоро.

Також так.

Пінкертон.

То мов хатиночка із карт.

Ґоро *(заперечує).*

О, сильні в неї стїни, немов вежа тревалі!

(Запрошує Пінкертона до огороду).

Пінкертон.

Все, як миляна банька...

(Ґоро бє в долонї тричі, — вбігає 2 мужчини і 1 женщина — падають з почестю на вколїшки перед Пінкертоном).

Ґоро

(носовим голосом, з відповідним жестом).

Се вашої подруги улюбленії слуги;
Вона їх дуже любить. Се кухар...

Се наймичка... Справжня честь
Тут для них служити.

Пінкертон *(нетерпеливо).*

Як звуть їх?

Ґоро *(показує Сузукі).*

Ся звесь „Минуча хмарка“,
(на наймичку) Ся „Ясний промінь сонця!“
(на слугу) „Весняний легіт!“

Сузукі *(на вколїшках).*

Сьмієте ся, панове?
Сьміх, то зїлля чудове,
Каже мудрий Окунама:
Бо сьміх проганяє
З серця всї смутки.
З ним щастя все вітає,
Усьміх відчиняє
Раю всї брами.
То образ ласки Бога,
Життя ясна дорога,
Каже мудрий Окунама:
І сьміх дає життю
найкрасші блески.

(Пінкертон утомлений, — Ґоро бачить се, плеще в долонї тричі, — прислуга схоплюєть ся тай відходить).

Пінкертон.

Річ знана, що в язиці вся жіноча сила...

(до Ґора, що дивить ся з гори в низ):
Де дивиш ся?

Ґоро.

Чи не йде ваша суджена...

Пінкертон.

Річ готова?

Ґоро.

Тай скінчена.

Пінкертон.

Се перла пречудова!

Ґоро.

Ось вже йдуть!... Ось достойник
Від управи, вся родина,
Англїйский конзуль ваш,
Є теж суджена.
Тут вас повінчають
І буде вже по всьому.

Пінкертон.

Рідні вже більше не має?

Ґоро.

Бабуня єсть ще й теща, старенький стрик.
Та він єрей, то певно тут не прийде,
Він найблизший із родини,
Та свояків багато є, зо дві копи!
Ще легко вам збільшить сїмю,
Се вже, бачте, ваша справа
І хорошої Butterfly.

Пінкертон.

Ти, справді, знаменитий!

(Ґоро дякує низьким поклоном).

Шарплєс *(в глубині).*

Той жар так знеміг мене
Ледви-що тут дійшов!

Ґоро

(що підбіг в глубину, обявляє).

Се єсть пан конзуль!

Шарплєс *(входить засапаний).*

Ох, страшенний брук, йти по ним — роз-
[пука!

Пінкертон

(іде йому на стрічу, витають ся).

Привіт прийміте!

Ґоро *(до консуля).*

Привіт прийміте!

Пінкертон.

Швидко, Ґоро, дай прохолоду.

(Ґоро швидко біжить до хати).

Шарплєс.

Високо!

Пінкертон

(показуючи на краєвид).

Та гарно!

Шарплєс

(дивлячи ся на місто і море).

Наґасакі, он море і пристань!...

Пінкертон *(показує дім).*

Хатка маленька та дуже чепурненька.

(Ґоро поспішно вертає з хати, — за ним 2 слуги несуть чарки та фляшку на терасу. — Служба вертає поспішно назад. — Ґоро зладжує напитки).

Шарплєс.

Ваша?

Пінкертон.

Наймив її на років много,
На тисяч без одого!
Та можу в кожду пору
Я ту умову зірвати.
У країні сонця умову і хату
Легко звалити.

Шарплєс.

Розумний з того скористає...

Пінкертон.

Певно *(просить, щоби сів, щиро).*
Гень, гень, сьвітами
Гонить нас доля люта,
Щоби в чужих краях
Добра добути.
В найдальші землї
Як птах полину,

(уриває, запрошаючи конзуля до питя).
Мільк, пунш чи Whisky?
(говорить дальше) В далекі землї
птахом полину,
поки на морськім днї
Безслїдно загину —
І гробу не найдуть.
Захланними руками
Скарби брать все готов,
Білого скарби сьвіта.

Шарплєс.

От, пуста життя задача.

Пінкертон.

В серцю тлїє любов...

Шарплєс.

Пуста така задача,
Людина гонить сьвітом,
Та в серцю пустка все...

Пінкертон.

Хай вітер, бурі, бють о мої груди,
Піду за ними, ах, я піду всюди,
Візьму подругу, ось я зробив
Умову на лїт 999!
Хиба-б виповів на місяць вперід.

Шарплєс.

Легенька се істория!

Пінкертон.

„America for ever!...“

Шарплєс.

„America for ever!“
(по хвилї) Гарнаж ваша суджена?

Ґоро

(що в глубинї прислухував ся, появляєть ся на терасї тай спішить відповісти).

Така чудова, як цьвіт весняний
Мов сріблиста та зоря рання;
За сто єн — річ не дорога...
Позвольте, пане, я готов вам
Сейчас таку доставить!...

(Шарплєс сьміє ть ся).

Пінкертон.

Йди її тут привести!

(Ґоро вибігає глубиною).

Шарплєс.

Ах, повірте мому слову,
Ви спалите ся тут з любови.

Пінкертон.

Дарма! Дарма!
Не знаю сам що тут сказати,
Яка тут сила, хто може знати!
Неначе чари на душу упали,
Коли ті очі менї засияли,

Стать причудова, шовкові брови,
Душу чарує роскішним словом,
Зза вахляра як гляне очима,
Німіють груди а серденько бєть ся,
Немов метелик на сонці гуляє
І грудь пожаром бажань займає.
Щоби його зловить, готов-б летіти,
Байдуже, щоб й прийшлось крильця об-
[бити!...

Шарплєс.

До мого конзуляту привела її судьба,
Не бачив я, лиш голос зачував
І голос той чудовий у душу мою впав,
Наче амор крізь сон до мене щебетав.
Великий злочин буде
Як хто негідно її в житю зведе.

Пінкертон.

Заспокій ся, друже мій,
Не снуй тих чорних дум,
Вірю в те, що каже твій дозрілий ум
Та вір, сеж сама судьба
Силою любви вяже серця два.

Шарплєс.

Затям в душі своїй: ніколи не звенить
Утаєний терпіня слід.

Пінкертон *(наливає чарки).*

Whisky!

Шарплєс.

Так випиймо чарку *(підносить чарку)*
На честь і славу твоєї родини.

Пінкертон
(також підносить чарку).

В тім дни, в котрім ось тут вінчати муть [мене,
Ох, рідня моя земля...

(З далека чути гамір надходячої громади).

Ґоро *(впадає).*

Ось-ось надходить жінок велика тьма,
Всї окружають вашу жінку та бренять [довкола.

(Пінкертон і Шарплєс ідуть в глубину тай придивляють ся).

Хор *(за сценою).*

Ах, ясне небо, любий сьвіт!

Butterfly *(за сценою).*

Вже близенько мета, поволи!

Хор.

Йдїмо скоренько, згірє чудове
вкрив роскішно білий цьвіт!

Butterfly *(за сценою).*

Ген, понад море, понад сине
Весняний легіт на землю лине,
Щастя у грудь вливає,
В роскішні цьвіти землю вбирає...
Сестроньки, я щаслива,
Мене зове любов.
Мрія мрію гонить,
Вся зависть сьвіта
Щастя нам не зборонить.

Шарплєс.

Веселий щебет молодих пташок!...

Хор.

Ясне небо, любий сьвіт!
Море грає і шумить!
Гей, біліє вишнї квіт!
Моря шум лине в даль,
Сонце мінить ся серед фаль!
Оставай щаслива, цвити як квіт
Глянь веселим оком на той широкий сьвіт.
Моря шум лине в даль,
Сонце стелить ся на тафлю фаль!...
Заки підеш на нову дорогу,
Раз поглянь ще оком на широкий сьвіт!

(Усї входять на сцену, держачи в руках великі різноцьвітні вахлярі).

Butterfly *(до подружок).*

Ми вже тут! *(побачила гурток мужчин,*

пізнає Пінкертона, — загортає вахляр, — і говорять до подружок).

Ф. Б. Пінкертон. Він.

Хор *(загортаючи вахлярі).*

Він!

Butterfly *(підходить до нього).*

Честь вам, пане!

Хор.

Честь вам, пане!

Пінкертон *(з усьмішкою).*

Чи дорога невтомила?

Butterfly.

Не вчуваєсь, пане, втоми, як кохання
[кличе сила!...

Пінкертон.

Справді, чудо се дівчина!

Butterfly.

І гарнійші в сьвіті є...

Пінкертон *(захоплений).*

Скарб великий!

Butterfly.

Розкажіть у тій хвилині...

Пінкертон.

Дякую! Ні!

Шарплєс

(що пильно приглядав ся дївчатам, підходить до Butterfly).

Miss Butterfly... „Метелик“ — се імя в сам [раз вам!...
Родом із Наґасакі?

Butterfly.

Так, егеж, те імя в місті було всїм знане
(до дївчат) Ну, невже?...

Дївчата *(притакують).*

Так, еге!

Butterfly.

Не кождий радо відповість,
Що бідний в нього рід, —
Річ стара, як людська злість,
Сеж знає весь сьвіт. —
Так єсть зі мною. Добра було у нас ба- [гато,
Та невідомая доля змінила все в годині.
І ґейшою я стала,
Пісні сьпівала,
(до дївчат) Правда?

Дївчата *(притакують).*

Правда!

Butterfly.

Нїчого не хочу притаїти. Сьмієтесь?
Чому? Вонож буває...

Пінкертон *(до Шарплєса).*

Ах, до тої ластівки само серце рветь ся!..,

Шарплєс *(питає дальше).*

Нема сестер в вас пані?

Butterfly.

Ні, не має, тільки ненька.

Ґоро *(поважно).*

О, дуже чесна жінка.

Butterfly.

Доля її побила, в горю вік коротає...

Шарплєс.

А де ваш батько?

Butterfly *(відповідає сухо).*

Вмер!

(Подруги потакують головами, Ґоро збентежений, всї нервово вахлюють ся).

Шарплєс.

Скільки вам лїт?

Butterfly.

Ану, вгадайте!

Шарплєс.

Десять.

Butterfly.

За мало!

Шарплєс.

Двайцять.

Butterfly.

Богато. Пятнайцять літ минає;
Сумна річ вік так старий.

Шарплєс.

Літ пятнайцять!

Пінкертон.

Літ пятнайцять!

Шарплєс.

Сам час на ляльку.

Пінкертон.

Справді, дитина!

Ґоро *(заповідає).*

Ось ще пан комісар і урядник від управи
І свояки!

Пінкертон.

Скорше! Скорше! *(Ґоро вибігає, по хвилї входять свояки Butterfly, котра разом з подружками іде на їх стрічу. — Усї кланяють ся. — Свояки цікаво оглядають двох Американців. — Пінкертон бере конзуля за руку і оба з боку иригляда-ють ся тій сьмішній юрбі. — Цїсарський комісар та урядник від управи пристанули в глубинї).*

Пінкертон *(до Шарплєса).*

Добра шутка! Знаменита! Ось нова моя [родина!...
З нею місяць-два пожити!...

Своячка *(до Butterfly).*

Де він?

Butterfly і подруги
(показуючи на Пінкертона).

Ось тут є він!

Свояки.

Не гарний він!

Butterfly і подружки.

Гарний, як цар він!

Свояки.

Деж тут краса? Гарний не єсть!

Пінкертон.

За ослоною вітрила
Певно теща симпатична
Своє личко укрила!
(до Шарплєса показуючи на Якузіде)
Стать, що так до долу гнеть ся,
певно вуйко піяниця.

1. Своячка.

З ним Ґоро теж мене сватав!

Butterfly.

Що ти? Ах, ні!

Свояки *(до 1. Своячки).*

Горда дівчина горда страх,
Протямить ся в гірких сльозах!
Весна скоренько пролетить —
Зівяне квіт!...

Ґоро

(ходячи від одної до другої).

Прошу я вас, мовчіть вже раз!...
(прислуга вносить вина та лікери).

Якузіде.

Деж є вино?

Мати і тїтка.

Дадуть сейчас.

Свояки.

Ось вже несуть, ходїм, берім!

Якузіде.

Дайте вина, я пю за щастя, за любов
Вино червоне наче кров.

Свояки.

Гарний, як цар! О, справдї так (і т. д.)

Ґоро.

Ах, прошу вас, вже раз мовчіть.
Цить! цить! цить!...

Шарплєс.

Друже мій коханий, я справдї
Бачу, що судьба

Той ясний квіт небесний
Сама тобі віддала!
Я не знаю деб шукати
Гарнійшого дівчати
Як метелик твій!
Ти сьвітлом будьже їй
І щастя ти найдеш при нїй!...
Тобі все вона повірить...

Пінкертон.

Ах, квітка та роскішна,
Що блески розсипає
Оволоділа так мною! —
Я квітку ту рожеву
Зірву своєю рукою!...

Butterfly (*до своїх*).

А тепер знов глядїть!...
Мамо, ходїть, всї виходїть
Раз, два, три, пригнїть колїн!

(*на знак її всї клякають перед Пінкертоном і конзулем. — Пінкертон велить їм встати. — Всї встають та йдуть до столів з їжою та напитками. — Пінкертон підходить до Butterfly подаючи їй цукорки*).

Пінкертон.

Позволь, о мила!..
(*бачить, що вона важить ся*).
Солодощів не любиш?

Butterfly.

О, пане Ф. Б. Пінкертон, даруйте...
Я — хотіла-б... принесла мої річи...

Пінкертон.

Прошу, де є?

Butterfly.

Ось тут. Лиш погляньте
(*показує річи, які принесла з собою*).

Пінкертон.

(*трохи здивований, усьміхаєть ся*).
Погляну, моя мила Butterfly...

Butterfly

(*виймаючи кожду річ*).

Ось хустинка... й люлька, малий ремінчик,
Ось золотенька брошка і зеркальце
І вахлярик!...

Пінкертон.

А в пуделочку?

Butterfly.

То мисочка з білилом.

Пінкертон.

Ах, фе!

Butterfly.

Чожуж то: (*кидає об землю*). Геть!

Пінкертон.

Се що?

Butterfly (*дуже поважно*).

Річ сьвята для мене.

Пінкертон (*цікавий*).

Невже не вільно знати?

Butterfly.

Богато сьвідків. Вибачайте!

Ґоро

(*котрий підійшов, говорить нишком до Пінкертона*).

То дарунок від Мікада для батька...
І порада... (*показує „гаракірі“*).

Пінкертон (*до Ґора нишком*).

Щож він? Батько?...

Ґоро.

Покорив ся...

Butterfly.

Се Оттокі!

Пінкертон

(*бере одну до руки*).

А ляльки ті? Що з ними буде?

Butterfly.

Рідні моєї душі.

Пінкертон.

Честь тут їм складаю!

Butterfly.

Вчора я ходила в монастир,
Щоби хрест сьвятий приняти,
Життя нове начати
Чей не відкаже Бог тої благодати.
(Із страхом:) Свояки, Бонза, ще нічого [не знають.
Я вірю моїй долї, до твого Бога йду,
Я Богови твойому покорилась
Разом з тобою я мольбою
Буду йому клонить ся!
А коли забажаєш, сьвіт покину,
Лиш тільки забажай, коханий мій!
(*бере лялєчки*) А з тим всїм геть!... (*кидає*).

Ґоро

(*котрому консуль щось приказав, кричить*):
Тихо! тихо!

(*Всї покидають їсти та пити — встають від столів, наближають ся до середини, стають в півкрузї, Пінкертон і Butterfly в серединї.*)

Комісар (*читає*):

„Позваляєм, щоб тут присутний Бенямін Франклїн Пінкертон, поручник в службі на корабли Lincoln при фльотї Сполучених держав Америки північної і тут присутна панна Butterfly, що сидить у Омара Нагасакі, по обопільній згодї, при тих тут

сьвідках, заключили подруже, а вперед дозвіл вся дала родина". (*Кладе акт до підпису.*)

Ґоро

(*церемоніяльно до Пінкертона*).

Ваш підпис. (*Пінкертон підписує.*)
Наречена!... (*Butterfly підписує також.*)
І річ скінчена! (*Свояки підписують.*)

Подружки

(*підходять з поклоном до Butterfly*).

Madama Butterfly!

Butterfly

(*підносячи палець до гори, поправляє їх з повагою*).

Madama F. B. Pinkerton!

(*Подружки обіймають Butterfly. — Урядник від управи згортає акта і обявляє комісарови, що все в порядку.*)

Комісар

(*з поклоном до Пінкертона*).

Щастя бажаю!

Пінкертон (*з поклоном*).

Сердечна вам подяка.

Комісар (*до конзуля*).

Може разом вже підемо?

Шарплєс.

Дуже радо! (*до Пінкертона*) Завтра зійдемо ся?

Пінкертон (*подаючи йому руку*).

Дуже охотно!

Урядник від управи (*до Пінкертона*).

Лиш добре справтесь!

Пінкертон (*пращаючи ся з ним*).

О, постараюсь!

(*Шарплєс, комісар, урядник від управи звертають ся іти, Шарплєс вертаєть ся і говорить до Пінкертона важно.*)

Шарплєс.

Сердечно!

(*Пінкертон упевнює його — відводить відходячих, потім вертає на середину сцени.*)

Пінкертон (*до себе*).

Ось у крузї ріднім я,
Їх прецїнь якось зручно позбутись треба...
(*Бере зі стола пугар та підносить у гору.*)
Гіп! гіп!

Свояки.

О, Кагі! О, Кагі!

Пінкертон.

Гей, випєм здоровлє молодої!

Якузіде.

О, Kami! О, Kami!

Пінкертон.

Гей, випєм здоровлє молодої!

Свояки.

Випємо здоровлє! О, Kami! О, Kami!

(*Чути з далека крики. — Свояки уривають. — Ставлять пугари.*)

Дядько Бонза *(за сценою).*

Хо-хо-сан! Хо-хо-сан!
Проклін на тебе!

Butterfly і Свояки.

Ах, се Бонза!

Ґоро.

Страховище онто чудацьке
Пощо тут лїзе, щоб забаву псувати?

(*Ґоро дає знак прислузї, щоби виносили столи, подушки, тай усуваєть ся на осторонь.*)

Дядько Бонзо (*чим раз близше*).

Хо-хо-сан! Хо-хо-сан!

(*входить на сцену, побачив Butterfly тай грозить їй кулаками*).

Вчора була в монастирі?

Свояки.

Одвіт дай, Хохосан!

Пінкертон

(*подразнений поведенєм Бонзи*).

Се напасть очевидна!

Бонза.

Що? В тебе слів не має?
Наш Бог тебе скарає!
Вона змінила віру!

Свояки (*стоять остовпілі*).

Ах, Хо-хо-сан!

Бонза.

Зрадила свого бога...
И сьвятую віру!...

Свояки (*з криком*).

Ах, Хо-хо-сан!

(*Butterfly закриває лице руками. Мати підступає, щоби її захистити*).

Бонзо (*грозить Butterfly*).

Kami-sa-run-da-si-co!

Свояки.

Ах, Хо-хо-сан!

Бонза.

(*зближаєть ся до Butterfly та кричить їй майже в само лице*).

Хай підлу душу твою
Вічне томить горе!...

Пінкертон

(*котрого се все подразнило, стає поміж Butterfly а Бонзою*).

Геть ідіть в тій хвилині!

(*на голос Пінкертона — Бонза вздержуєть ся. — Запрошує усіх свояків до відходу*).

Бонза.

Ми всї підемо, підемо,
Коли нас відрекла ся
Знать не будемо!

Пінкертон (*рішучо*).

Геть ідіть в тій хвилині,
Не відберете щасття їй вже нині!
(*починає смеркати*).

Свояки (*відходячи*).

Ах, Хо-хо-сан! Kami-sa-run-da-si-co?
Ти будь проклята! (*голоси замовкають*).

Пінкертон

(*підходить до Butterfly. віднимає ніжненько її руки від лиця, Butterfly плаче*).

Не плач, дитино ти моя,
Хай там вони говорять!...
(*чути здалека слабі голоси*):
Хо-хо-сан!

Butterfly (*затулює уха*).

Чуєш ще їх?

Пінкертон.

Голота проклята
А з нею Бонзів вся товпа!
Не варт, щоб сльози лили
Твої оченята!

Butterfly (*з усьмішкою*).

Невже? Не плачу вже,
Про все забути вже готова,
Бо від чару твого слова
Супокій в душу мою пливе!

(*хоче поцїлувати його руку*).

Пінкертон (*ховає руку*).

Се що? Ах, нї!

Butterfly.

Менї казали, що там, в вашій, ген, країнї
Віддаєте ви почесть так людинї!

Сузукі (*в глубинї*).

E I-zaghi ed I-za-na-mi sarunda-si-co,
E Ka-mi, e I-za-ghi-ed I-za-na-mi,
Sarunda-si-co, e Ka-mi!

Пінкертон (*здивований*).

Хтож там знов бурмотить?

Butterfly.

Се Сузукі свій говорить вечірний псалом!

(*чимраз більше смеркаєть ся*).

Пінкертон

(*ведучи Butterfly до хати*).

Вечір вже іде!

Butterfly.

І тишина вколо.

Пінкертон.

Сама остала.

Butterfly.

Сама та проклята! Ох, проклята!
Та щаслива!

Пінкертон

(*плеще тричі в долоні. — Сузукі і прислуга вбігають*).

Зачиньте двері!

(*прислуга мовчки сповнює приказ*).

Butterfly.

Так, ми самі остали, далеко сьвіт весь...

Пінкертон (*сьміється*).

І Бонзи тут не чути!...

(*сїдає та запалює циґаретку*).

Butterfly

(*до Сузуки, котра лишила ся*).

Сузукі, дай одежу!

Сузукі

(*сповнивши приказ. — З поклоном*)

Добраніч!

Butterfly

(іде за параван, скидає шлюбну сукню тай надягає цїлком білу, — потім сїдає на подушцї, дивить ся у зеркальце, поправляє волосє)

Той стрій пречудовий як давить мене!...
Біленька спідничка — був досї мій стрій,
Він сьмієть ся з мене і глядить у вічи,
А в очах добачить певно сором мій!

Пінкертон

(придивляєть ся, — до себе)

Ти, моя щебетушко, щебечеш так ми-
[ленько,
Не мрів я й в снї, що ти, моє серденько
Що будеш, ах, на все, на все моя!

Butterfly *(про себе)*.

Чомуж гнївний той голос мене трівожить:
Butterfly, ти проклята, ах, проклята!
Та щаслива!...

Пінкертон.

Серцем всїм, ах, серцем всїм
Дивні чари овладїли!...

(встає приближаєть ся до Butterfly, підносить її нїжненько тай веде її на терасу).

Ті оченята сльозами обмиті,
Ті очі пречудові, уста твої вишневі,
Коса гебанова, вся, ах, вся ти вже моя!...

Butterfly (*сходячи з тераси*).

Похожа на богиню, що в ніч на небі синім
Сріблистим сяйвом блищить!...

Пінкертон.

І серце полонить!

Butterfly.

І втуляє, і вслоняє в сині мраки сьвіт!
І сріблом гафтує небесні простори!

Пінкертон.

Скажи, ах, скажи, моя мила
Чи і ти мене полюбила
Чи чудна богиня, як квіт,
Зна чуття, що у груди горить?

Butterfly.

Ах, так! Та не сьміє сказати,
Бо роскіш могуча, як скон!

Пінкертон.

Ах, не трівож ся, не смерть кохання ро-
[дить, —
Роскіш і щастя заперті двері,
Раю отвирає,
Чудові сни, рожеві сни, в душу наводить!
(*підходить до неї, хоче обняти*).

Butterfly (*швидко відхиляєть ся*).

Ти мені сьвітлом, сонцем, всім, пане,
Що там на небі тліє,

Тобі всю душу віддам я без жалю,
Всї сни і мрії!... *(по хвилї)*
В тобі велич-сила, а усьміх твій
Такий менї милий і кожде
Твоє слово втишає горе!
Не много бажаю, не много я хочу:
Зажити в супокою, не знати, що горе,
Хай все голубе небо сьмієть ся над нами,
Хай буйні левади краснїють цьвітами!
В далї хай море грає!...
(Зовсїм стемнїло ся. Ніч. Зоряне небо.)

Пінкертон *(з чуттєм).*

Дай цїлувати твої рученята!
Ах, Butterfly о ти мій крилатий метелик
[гожий!...

Butterfly.

Кажуть, що за морем, де твій родимий край,
Що там метелики вбивають для забави
[пустої!...

Пінкертон (*бере її за руки*).

Серця у них нема!
А знаєш ти, мала,
І я тебе імив, щоб не лїтала,
Щоб була при менї, щоб остала
Моя на віки! *(цїлує її горячо.)*

Butterfly (*без опору*).

Твоя на віки.

Пінкертон

Ах, на віки! *(пригортає її.)*
Гей, лиши всю трівогу,
Глянь, зоря ясно сяє
І ніч западає
І сьвіт увесь здрімав ся!...

Butterfly *(дивить в небо).*

Ах, ніч чудова!...

Пінкертон.

Чудне небо!

Butterfly.

Засяли зорі, вперве так ясно сяють.

Пінкертон.

Вже ніч западає, моя кохана, ніч западає,
Сьвіт увесь вже дрімає!...

Butterfly.

Тиха нічка, ясні зорі
Потапають в синім морі,
Понад морем лиш вітер дзвонить,
Ніч чарами землю слонить!...

Пінкертон.

Я з тобою! Будь моєю!
Ах, ходи, й моєю будь!

Butterfly.

Ах, ті очі, що вдивились
Гень у даль, в незнану даль

Гень у простори
На дрімуче сине море!

Пінкертон.

І серце бєть ся в груди!
Не трівож ся, глянь усюди,
Весь сьвіт вже здрімав ся,
Не трівож ся, мила моя!
Глянь усюди, все уснуло!
Ах, йди, підем в кімнату!...
Ходім! Моя ти будь! Ходім!...

Butterfly.

Ах, ті очі задивились!
Ясні зорі... серед хмар!
Ах, тиха нічка, в грудь пливе
Кохання чар!

(Ідуть разом в кімнату.)

Кінець 1 дії.

Дїя 2.

Нутро хати Butterfly.

Заслони спущені — сцена в півсумерку. Сузукі молить ся перед образом Будди — інколи дзвонить у дзвінок. Butterfly стоїть неповорушно за параваном.

Сузукі

E I-za-ghi ed I-za-na-mi.
Sarun-da-si-co e Ka-mi...
(Перериваючи) : О, головонько!
(Дзвонить, щоби звернути увагу Богів.)
О ти, Ten-Sjo-o-daj!
(Плачливим голосом дивлячи ся на Butterfly) Дай, щоби Butterfly не плакала!
О, дай! О, дай!...

Butterfly (*неповорушно*).

Ох, безсердечні ті боги, о Сузукї!
Та Бог Американцїв лїпший від Брами,
Не лишає, хто молить ся в покорі,
Та чи годен він знати, що дїєсь тут за [морем. (*Задумуєть ся.*)
(*Сузукі встає та відслонює стїну в глубинї до огороду.*)
Сузукі! Коли скінчать ся муки?

(*Сузукі бере з малої коробки мошонку та шукає гроший.*)

Сузукі (*до Butterfly, показуючи кілька штук гроший*).

Всї гроші вже минулись!

Butterfly.

Тільки? А він не вертає!

Сузукі (*ховає гроші до шуфляди та зачиняє її*).

Як він не верне недовго, днї страшні нас
[чекають!...

Butterfly (*рішучо*).

Він верне!

Сузукі.

Бог би дав!...

Butterfly (*підходить до Сузукі*).

Хоч не вертає, за нас, з його приказу
Конзуль дбає... Чому, скажи? (*Сузукі*
[*мовчить.*)
Чому, чому не знати, мав би нам замки
В хатї направляти, коли-б вернути
Більше вже не мав?

Сузукі.

Га, не знать!

Butterfly (*трохи сердита та здивована*).

Чом не знать? Я тобі скажу:
Хотїв, щоб злі люди до нас не заходили,

Люди, що злобу приносять,
Хотів, щоб його жінку не журили
Бо його жінка се я, Butterfly!

Сузукі *(не впевнена).*

Ах, він здалека, із чужої країни,
Хто зна, чи він до нас верне!...

Butterfly *(люто, схоплює її).*

Ах, тихо! Серце плаче!
(Стараєть ся її переконати.)
Питала я його останний раз,
Чи він верне ще до нас?
Він глянув сумним оком
І зворушений глубоко
Так мені одвічає:
(намагаєть ся наслїдувати Пінкертона)
О, Butterfly... о, пташко моя гожа,
Верну я тут з весною,
Як розцвитеть ся рожа,
І як в гаю над ручаєм
Птах заспіває!... (*спокійна, певна*) Вер-
[неть ся!...

Сузукі *(з сумнївом).*

Дасть Бог!

Butterfly.

Кажи ураз: Вернеть ся.

Сузукі *(повтаряє сумно, щоби її задовольнити).*

Вернеть ся! *(вибухає плачем).*

Butterfly *(здивована).*

Плачеш? Чому? чому?
Ах, бо віри не стане!
(З довірєм — усьміхаючись) Слухай!
Розказує начеб воно вже й справді було.)
Там, де мряки сірі сповили море сине
Там вбачиш тумани диму, [латий.
То корабель там лине!... Корабель кри-
У прибою стане, заревуть гармати
Верне мій коханий.
Не йду його стрічати, о, ні!
За корчик рожі я зачаю ся
Тихенько там зажду на нього,
Моєж середенько так ждало довго!
Товпа надійде, як велика филя
І він надійде з ними,
І власними очима з віддалї взрю його!...
Постояв, та чекає і мене шукає
Та кричить: Butterfly! з далека кличе.
Не вийду я до нього,
Не буду зараз бічи,
Не з пустоти, лиш щоб не вмерти
Від щастя тої стрічи...
А він несупокійний шукає у товпі:
„Ах, де ти, моя пташко,
Ах, де ти, пташко мила?“
Як коли я скрань на грудь його клонила!...
Щастя все верне знов, я щиро вірю!...
Щезне з душі трівога,

Я вірю в мого Бога,
Він верне!
(*Butterfly падає в обійми Сузукі. — Прощає Сузукі, що йде до дверий з лївої, Butterfly прямує за нею, сумно дивлячи ся. — З огороду входять Ґоро і Шарплєс — Ґоро заглядає у кімнату, а побачивши Butterfly, говорить до Шарплєса*).

Ґоро.

Є! Ходїте!
(*Ґоро і Шарплєс входять, постукавши у двері.*)

Шарплєс.

Вибачайте! (*побачивши Butterfly*):
Madama Butterfly!

Butterfly (*не відвертаючи ся, повторяє*).

Madama Пінкертон! Прошу!
(*Відвернувши ся побачила конзуля, плеще з радости в долонї*). Ах! (*Сузукі входить, приставляє столик з причандалами до куреня — подушки.*)

Butterfly.

А, се наш пан конзуль є! Прошу, що [за честь!

Шарплєс.

Так не забули?

Butterfly (*хазяйнує*).

Якже можна? Як мило тут вас витати!

Шарплєс.

Дяка! (*сїв на однїй з подушок близенько столика*).

Butterfly

(*сїла на другїй подушцї, сьмієть ся з поза вахляра зі збентеженя Шарплєса — потім питає його*).

Якже антенати? Чи здорові?

Шарплєс.

О, певно!

Butterfly

(*дає знак Сузукі, щоби приладила люльку з опіюм*).

Закуріть!

Шарплєс.

Дякую. (*хотячи оправдати причину своїх відвідин, виймає з кишенї письмо*).

Ось тут...

Butterfly (*перебиває йому*).

А небо нинї справдї чудове!...

(*Butterfly потягає раз з люльки, що Сузукі приладила, опісля подає її Шарплєсови.*)

Шарплєс (*відказуєть ся*).

Дякую!

Butterfly (*поклавши люльку на столик*).

Може краща буде ось цигарертка [американьска?

Шарплєс (*бере одну*).

Дяка! (*намагаєть ся навязати наново давнійшу розмову.*) Приношу саме...

Butterfly

(*подаючи йому запалений сїрник*).

Куріть!

Шарплєс (*закурює та показує письмо*).

Ось пише Бенямін Франкїн Пінкертон...

Butterfly.

Чи справдї? Чи здоровий?

Шарплєс.

Як риба!

Butterfly (*радісно*).

Тепер я мабуть із всїх найщасливійша!
(*Сузукі готовить чай.*)
Чи вас вільно поспитати?

Шарплєс.

Прошу.

Butterfly.

Коли у вас в Америцї звичайно весна
[буває?

Шарплєс.

В чім тут річ?

Butterfly.

Так... чи пізнїйше, як в нас?

Шарплєс.

Но... чому?
(*Ґоро, що ходив по городї, входить на терасу тай прислухуєть ся нишком.*)

Butterfly.

Чоловік казав до мене:
„Верну як вишня цьвітом забілїє
І соловейко в гаю засьпіває“.
Коли сьпівають ваші соловії?
Може йнакше в вас числють лїта,
Не знаю я! (*Ґоро сьмієть ся.*)
Чий голос? Ах, се той Ґоро
Чогось сьмієть ся...

Ґоро (*підходить в поклонах*),
Радість...

Butterfly (*до Ґора*).

Тихо! (*до конзуля*) Значить як? Що?
Прошу одвічати на моє питання!

Шарлєс (*збентежений*).

Трудно, справдї, не знаю,
Не студіював орнітольоґії.

Butterfly.

Орні...

Шарплєс.

...тольоґії...

Butterfly.

Так того вам не знати?

Шарплєс.

Ні! (*повертає до давньої*) Так значить ся...

Butterfly (*знов перебиває*).

Ах, так. Ледви мій муж поїхав від мене,
Ґоро що дня приходив до хати
Та про богацтва все ставав казати,
Будь то — би від князя приносив все [дарунки,
Казав їх принимати...

Ґоро *(хоче оправдати ся)*:

Від князя Ямадорі!
Сама бідна остала,
Родина вся її, безщасну прокляла!

(З далека на терасї являєть ся Ямадорі, за котрим 2 служачих несуть цьвіти.)

Butterfly.

Ось і він надходить!

(входить Ямадорі. — Ґоро і Сузукі ідуть на стрічу — кланяють ся — Сузукі відбирає квіти від служби та ставить в вазонах. Ямадорі кланяєть ся конзульови — опісля віддає проворний поклін Butterfly. Прислуга усуваєть в глубину. Ґоро підсуває Ямадорови стільчик, він сїдає.)

Butterfly.

Ямадорі! Скажи, невже твоя туга ще не [пропала?

Хочеш вмерти ще, що я другому серце
[віддала?

Ямадорі *(до Шарплєса):*

Мого серця вічний сум
Ще бере вона на глум.

Butterfly.

Ви любили певно, пане,
Тай любили не одну!

Ямадорі.

Кожда була моя жінка,
З кождою розвід дістав!

Butterfly

Та даремно...

Ямадорі.

Та нас ніяка не розділить вже сила...

Шарплєс *(у бік):*

Ті бажаня Пінкертона
Не дадуть ся доконати...

Ґоро *(до Шарплєса).*

Вілї, слуги, скарби
А у Єдо палата величава!...

Butterfly *(поважно).*

Раз лиш серце вибирає...

Ямадорі-Ґоро *(до Шарплєса).*

Все себе за жінку має...

Butterfly *(встає).*

Бож то справді я є жінка...

Ґоро.

По закону...

Butterfly.

Я жінка є.

Ґоро *(кінчить).*

То коли дружина лишить,
Сам собою розвід є...

Butterfly.

Японьскі се звичаї...
Інакше в нас буває...

Ґоро

Де?

Butterfly.

В Америці.

Шарплєс *(у бік).*

Ох, нещасна!

Butterfly *(нервно).*

Тут двері відчинити,
Щоби бідну жінку у сьвіт пустити,
Вже люди звуть розводом...
А там в Америці в нас інакше є...
(До Шарлєся) Чи так?

Шарплєс *(збентежений).*

Єге... тільки...

Butterfly

(перебиває йому, звертаючи ся до Ямадорі та Ґора, з побідою).

Судя сейчас таких просить на слово
Й суворо мовить: Вам розводить ся?
Чомуж се так? „Вже мене втомили
всї роскоші“. А судя каже:
Ти, сину вражий,
Підеш в тюрму!
(до Сузукі) Сузукі, чай!...
(іде сама та наливає чай до посудин).

Ямадорі *(нишком, до Шарплєса).*

Ти чув?

Шарлєс *(півголосом).*

Жаль дивитись на ту її віру слїпу.

Ґоро *(нишком до Шарплєса).*

Вже небавки корабель його буде тут!

Ямадорі *(зажурений).*

Коли його побачить...

Шарплєс *(півголосом до обох).*

Не хоче їй явитись!
Днесь саме хочу їй все те відслонити!...

Butterfly *(подаючи чай).*

Ваша милість позволить!...
(відхиляє вахляр із поза нього показує на двох прочих).

Ах, ненавісні ті люди!
(*подає чай Ямадорому, він відказуєть ся*).

Ямадорі (*встає*).

Пращаю, Іти вже час...
Серце і надію лишаю в вас...

Butterfly.

О, пане!...

Ямадорі

(*відходить кілька кроків — але ще раз вертає*).

Як забажаєш...

Butterfly.

На жаль, на жаль даремно...
(*Ямадорі кляняєть ся Шарплєсови тай відходить зітхаючи, за ним відходять 2 слуги. Butterfly сьміє ть ся за вахлярем, потім дає знак Сузукі, щоби забрала начинє зі столика від чаю, Сузукі робить се та відходить в глубину. Горо пішов за Ямадором*).

Шарплєс (*дуже поважно*).

Ось тепер сїдайте тут,
Від нього лист я вам читати му.
(*виймає лист з кишенї*).

Butterfly (*бере лист*).

Дайте, хай пригорну до груди
(*цїлює лист*)

Ви один мій друг на всьому сьвіті!..,
Тепер читайте!...

(*віддає письмо*).

Шарплєс (*читає*).

„Зволь, друже мій сердечний
Відвідать ту дівчину...“

Butterfly (*втїшно*).

Ах, се його слова?...

Шарплєс (*поважно*).

Так, власноручні. Та дайте докінчити...

Butterfly.

Тихо, тихо, вже мовчу!

Шарплєс (*читає*).

„Від тих хвиль пречудових
Вже третий рік минає!...“

Butterfly (*перебиває*).

І він те прецїнь знає...

Шарплєс (*я. в.*)

„І може Butterfly забула вже мене...“

Butterfly

(*дуже здивована, звертаєть ся до Сузукі*).

Я позабула?... Сузукі, чула ти?...
Чи позабула я?

(*Сузукі відходить на право*)

Шерплєс.

Тихенько! *(читає дальше)*
„Як ще вірність мені заховала...“

Butterfly *(бере лист з рук йому)*.

Слова мої кохані! *(цїлує лист)* Листок
[коханий!

Шарплєс *(відбирає письмо)*.

(читає) „Ти зволиш преласкаво пояс-
[нити їй
За мене ту немилу справу!...“

Butterfly.

Вертає?

Шерплєс.

„Той удар...“

Butterfly

(скаче з радости і плеще в долоні).

Верне певно, так?

Шерплєс *(у бік)*.

Ось бачте! Немила се робота
Той узол розтинати! *(встає)*
Колиб так не вернув він,
О Butterfly, і раз на все
Покинув той ваш край?...

Butterfly

(не поворушно, наче окамінїла).

Тодї я мушу знов вертать,
Ґейшою стати і піснї сьпівать!..,
Або радше умерти!..,

Шарплєс

(ходить зворушений, далї стає перед нею тай бере її за руки).

Господь хай тебе хоронить
Від розпуки від страшної...
Краще вже прийми поклони
Того дуки Ямадорі...

Butterfly (*ховає руки*)

Ах... що се ви? Спасибі вам! Ах!...

Шерплєс.

Я-ж добра бажаю вам!...

(*Butterfly плеще в долонї — входить Сузукі*).

Butterfly.

О, Сузукі, йди скоренько,
Відчини, пан хоче йти!...

Шарплєс (*хоче йти*)

Кажеш йти?

Butterfly (*задержує його*).

Твоя рада ах, яка страшна для мене!...

(*дає знак Сузукі, вона відходить до огороду*).

Шарплєс (*оправдуючи ся*).

Ах, простіть за прикре слово...

Butterfly

(*з болем, кладучи руку на серцю*).

Ах, бо серце в крови бєть ся!
Як те все знести прийдеть ся?...

(*Хитаєть ся, Шарплєс хоче її підтримати але вона швидко випростовуєть ся*).

Ні вже, ні вже! Я гадала, що вмру,
Та біль минув, як чорна хмара
Над морем в літне рано. Ах, він покинув?

(*швидко біжить на ліво, по хвилї вносить дитину, котру показує Шарплєсови*)

Дитина? дитина? Її він теж забути в силї?

(*ставить дитину на землї тай пригортає до себе*).

Шарплєс (*зворушений*).

Син його?

Butterfly.

Чи в нас коли мають дїти оченята ла-
[зурові?
Уста? й таке волосячко шовкове?

Щарплєс.

Та-бо справдї. Пінкертон його знав?

Butterfly.

Нї! нї! Вродив ся, як він поїхав
До рідної країни!

Тепер-же ви напишіть.
Хай вертає до рідної дитини!...
(*голубить дитину*)
Тут син на нього жде, хай їде скоро
Понад гори, понад море!...
(*садить дитину на подушці та цілує*)
Чи ти знаєш, моє любе, що той пан
[сказав?
Щоб тебе ненька на рученьки взяла
І серед бурі вітрами щоб пішла у сьвіт,
В далекім сьвіті далї щоб шукала,
Щоби для хлїба пісні сьпівала,
Й гуляла, як за давних лїт,
Й казала: „гей люди, сьпівати му
Вам пісню сумну
Про дівчину, що для чужинця
Ах, життя віддала!...“
Я-б мала знов вернути там,
Щоб сьпівать за гроші вам?
На торг нести мій сьміх?!
Сльоза в очах моїх... і в серцю плаче
[жаль.
О, мій сину єдиний, сину ти мій!
Нї, не будеш терпіти, сину,
За чужу провину!...
Вмерти, вмерти, краще скон! —
Одна дорога ще для нас остала... —
Ах! вмерти!...
(*цїлує пристрастно дитину — потім сїдає на землї тай голубить її*).

Шарплєс *(зворушений).*

(*у бік*) Ах, бідная! (*голосно*) Пора вер-
[тати!
Вибачайте!

Butterfly

(*вертає, подає руку Шарплєсови, він стискає її, до дитини*):

А ти дай рученята!...

Шарплєс (*бере дитину на руки*).

Чудові оченята. (*цїлує*). Мов, як назива-
[єш ся?

Butterfly (*до дитини*).

Скажи-ж: моє імя „Жаль і смуток“
Зле нам. Як поверне мій татко,
Знов всьміхнеть ся дитятко —
Радість! — „Радостю“ тодї прозвусь!

Шарплєс.

Подбаю я, щоб батько знав про теє...

(*Ставить дитину на землю, кланяєть ся тай швидко відходить*).

Сузукі (*кричить з глубини*).

Ах, гадюка та проклята!

(*Сузукі входить, насилу впихаючи Ґора, котрий не хоче йти*).

Butterfly.

Що се?

Сузукі.

Тай змій мерзенний, та гадюка
Оклеветала нас усюди,
Що не збагнуть нікому в сьвіті
Хто дитини батьком...

Ґоро (*перечить*).

Я казав тільки, що там у Америці
Дітий нешлюбних закони не хоронять
І погорджають ними люди...

Butterfly (*схоплює ніж*).

Ах, ти брешеш, брешеш зміє!
(*Ґоро вистрашений паде на землю*).
Ще раз скажи, а згинеш!...

Сузукі.

Геть! (*схоплює перестрашену тою подією дитину та виносить її*).

Butterfly (*копає ногою Ґора*).

Йди геть! (*Ґоро втїкає*).

(*Butterfly стоїть хвилину неповорушно, потім очунявши ся, відкладає ніж, вертає думкою до дитини*).

Ах, роскоше моя... Журбо моя найсо-
[лодша!
Надійде пора... ах, краща хвиля,
Поверне татко твій
Забере нас, забере далеко в свою землю,
В його родимий край!...
(*З пристані чути гарматний стріл*).

Сузукі (*вбігає задихана*).
Ось се сиґнал портовий!
Ось видно вже прапор!...
(Butterfly і Сузукі біжать на терасу).

Butterfly.
Біла, біла... бандера американська
Повна зір! Ось котву кинула в море!
(Схоплює зі стола люнету вертає на терасу, зворушена прикладає люнету до ока та говорить до Сузукі).
Тримай мою руку, бо годі прочитати!
Не видно!... Бачиш ти: Абрагам Лін-
[кольн!
(*віддає люнету Сузукі тай сходить з тераси).*
Брехали всї ви! Я вірила одна,
Бо я любила! Ах, чи не сором
Тобі Сузукі? Вертає! Вертає!
Приїхав саме у тій годині,
Як всї казали: страдай, ах, страдай!
Се любов, моя віра
Все учинила
І він поверне!... *(біжить на терасу).*
(до Сузукі). Гей, стрясаймо листочки ви-
[шневі,
Я вберусь в білий квіт
Хай запах їх скріпить мої груди
Хай покріпить!...

Сузукі.
Втишіть ся, моя пані, втишіть ся!...

Butterfly

(вертаю з Сузукі до комнати).

Ні, сьмію ся, сьмію ся!
Ах, коли його діжду ся?
Як кажеш? Година?

Сузукі.

Пождемо!

Butterfly.

За дві години?!
Ах все, ах все хай вкриє цьвіт,
Як криють зьвізди північне небо...
(дає приказ Сузукі, щоби пішла до огороду. Сузукі з тераси звертаєть ся).

Сузукі.

Весь сей цьвіт?

Butterfly.

Я би усю хотіла весну
Йому розстелить!...

Сузук *(я. в.)*

Зівянуть квіти, остане гильля лиш саме.
(появляєть ся на терасї з квітами).
Поглянь, о, пані!...

Butterfly *(бере від неї квіти).*

Всї треба рвати!
(Butterfly розкидає квіти по кімнатї. — Сузукі сходить до огороду).

Сузукі (*з огороду*).

Нераз від тих от квітів
У віддаль слала очі
Й ридала важко, коли прийде милий твій!

Butterfly

Жаль мій скінчив ся! Нїчо вже більш [не хочу,
За мої сльози земля віддасть менї цьві- [тів звій...

Сузукі

(появляєть ся на терасї з квітами).

Ось і все вже.

Butterfly.

Так і все вже. Помагайже,

Сузукі.

Стелиш рожами дорогу...

Butterfly.

(*разом з Сузукі прибирає кімнату квітками*).

Весни цїлої хочу зібрати я красу,
Весняних квітів запах і всю її красу
Йому під ноги кину...

Сузукі.

Лїлії, фялки! Порозсїваю я квіт!...

Butterfly.

Порозсївай всюди квіт,
Минув ся сон

І знов засяє
Всьміхне сонце ізза хмар!
Вишневим квітом витати буду
Як за давних, давних літ!

Сузукі.

Рожі, фялки, вишні,
Стелити мемо квіти пишні!...

Butterfly і Сузукі.

Кидаймо всюди, всюди
Рожі і туберози
Земля сама під ноги
Весняний стелить чар!...
Кидаймо враз під ноги
Вишневий білий квіт!

(*Сузукі приносить тоалєтові прибори*).

Butterfly.

Ходи мене вбери!
Ні, принеси тут дитину!

(*Сузукі іде на право, приносить дитину, котру садить побіч Butterfly. Butterfly тимчасом приглядаєть ся в зеркальци тай каже сумно*).

Ішли негоди!
Я вже не та,
Що за щасливих днів...
Туга родила жаль,
А жаль забрав уроду...
Я хочу личко рожом прикрасити,

Хай руманець його вбере полумям,
Хай запаленіє, як паленів колись!...
(*бере трохи рожу, тай натирає і дитині лице*).

Сузукі (*чеше її*).

Тихенько будьте, я заплету вам
Ваші коси...

Butterfly (*з усьміхом вдоволеня*).

Що Бонза скаже і свояки ті,
Що мої сльози злобно числили,
І Ямадорі з своїм коханєм?
Сором їх пригнобить, пригнобить їх
Злоба власна!

Сузукі (*скінчила чесати*).

Готово!

Butterfly.

Дай мені стрій мій весільний,
Мій стрій коханий! (*одягаєть ся*).
Хай він мене побачить,
Як видів перший раз!...
А у коси вплети червоні маки...
(*Сузукі впинає цьвітки в волосє Butterfly*).
Ось так! (*дає знак Сузукі, щоби засунула двері*).
А тепер в стіні зробити-б три вікна
Для трьох голов
І ждати мемо, поки сонце щастя
Засяє знов!

(Сузукі засуває двері (schosi) в глубині, поволи стемнюєть ся. Butterfly робить три отвори: найвисший для себе, перший для Сузукі, третий, найнизший для дитини, котру садить на подушку та велить дивити ся через отвір. — Сама стає неповорушна тай глядить в далечінь, дитина що сидить поміж мамою а Сузукі дивить ся у дірку цікаво. — Ніч. — З віддалї чути хор — в роді тихого гомону. Дитина утомлена поволи засипляє на подушці. — Сузукі також. — Тільки сама Butterfly, стоїть випрямована та неповорушна).

Завіса спадає.

Кінець першої картини II. дії.

Друга картина II. дії.

(З віддалї за завісою чути сьпів дуже тихий і по піднесеню завіси видко, як Butterfly стоїть неповорушно. — Дитина спить на подушці. — Сузукі також спить. — Починає сьвітати. — Спроквола чимраз яснїйше — а вкінци появляєть ся сонце).

Сузукі (*прокидаючи ся*).

Сьвітає!... (*встає та підходить до Butterfly*)
Хо-хо-сан!...

Butterfly.

О, так. Приїде вже! (*побачила спляче дитя, бере його на руки*).

Сузукі.

Спочать треба після тої ночи...
Як він явить ся, кликну сейчас!...

Butterfly.

Заспи, дитино. Очка зажмури,
Хоч твоя ненька всихає від жури...
А Бозя вбере в віночок мрїй...
Всни, синоньку мій!...
(*відходить з дитиною до кімнати*).

Сузукі,

О, бідна, Butterfly!

Butterfly (*за сценою*).

Засни дитино, очка зажмури,
Хоч твоя ненька всихає з жури 0...
(*голос никне у віддалї*).

Сузукі

(*клякає перед статуєю Будди*).

Бідна ти, Butterfly!...
(*чути легкий стук при вході*).
Мій Боже! (*стук сильнїйший — іде відчинити — а побачивши Шарплєса та Пінкертона, видає оклик*).
Ах!...

Пінкертон і Шарплєс

(*дають знак, щоби мовчала*)

Цить! Тихо! тихо!

Пінкертон.

Нї, не будїть!

Сузукі.

Ах, так дуже втомилась! Ждала цїліську [ніч
З дитятком враз, чи прийдете...

Пінкертон.

Хтож їй казав?

Сузукі.

Від трех лїт нїодин корабель
Тут не приплив, щоби вона не знала...
Знає бандери та всї сиґнали!...

Шарплєс (*до Пінкертона*).

Яж казав.

Сузукі (*хоче іти*).

Покличу!

Пінкертон (*задержує її*).

Ні, ні, ще ні!

Сузукі (*показує кімнату*).

Ось, погляньте. Ще вчора ті цьвіти
Рвала, щоб вас витати...

Шарплєс (*зворушений*).

Яж казав!

Пінкертон (*збентежений*).

Мій Боже!

Сузукі

(*почувши якийсь шелест в городі, дивить ся туди, та здивована говорить*).

Хто се там ходить у городі? Якась жінка.

Пінкертон.

(*Ведучи Сузукі на перед сцени*).

Тихше!

Сузукі (*зворушена*).

Хто се? Хто се?

Шарплєс (*до Пінкертона*).

Ліпше правду сказати...

Сузукі *(раптовно).*

Хто се? Скажіть!

Пінкертон.

Із нами тут прийшла...

Сузукі.

Хто се? Скажіть!

Шарплєс.

Жінка його!

Сузукі.

(Підносить руки до гори тай паде на вколїшки).

Духи могучі батьків!
Для тої бідної сонце згасло, згасло вже.

Шарплєс.

(Заспокоює її, тай підносить з землї).

Раненько саме ми тут приходили,
Щоб говорить з тобою, Сузукі,
Ти мусиш нам сама,
В тій сумній справі помоґти.

Сузукі *(в розпуцї).*

Щож діять? В чім рада?

Шарплєс *(бере Сузукі на бік).*

Я знаю, що не мож сердечних слїз тамувати,
Та вжеж дитинї треба опіку й захист дати...
Он та там панї, що тут прийшла
З нами, як мати займеть ся ним...

Пінкертон *(розглядаючи ся).*

Ах, той сумний, зівялий квіт
Як серце рве моє,
Скільки смутку на душу наводить
І смертний подих несе!...

(побачивши портрет)

Ось є портрет мій!

Сузукі.

О, я бідна, виб хотіли матери серце рвати?...
Виб хотіли, щоб бідній тій сказати...
Ох, я бідна! Ох, я бідна!...

Шарплєс.

Вийди до неї, розмов ся щиро,
Вна добра пані, тут її приведи...
Хай також сама Butterfly взрить її
Ліпше їй буде всю правду знати,
Як обманою серце дурити!
Йди, Сузукі, до тої пані,
Хай ввійде, проси її тут!
Йди, Сузукі, йди!

Пінкертон.

Три роки, три, предовгі три роки
Бже минули, сльозами мила очи
І дні лічила, лічила ночи!

Сузукі.

Духи батьків милосерні,
Для неї згас вже сонїшний блеск!

Ох, бідна я! Духи батьків милосерні!
Блеск сонця вже погас!...
О, я бідна!

Пінкертон *(зворушений).*

Ах, годі тут остать...
Шарплєс, зажду на дорозі.

Шарплєс.

Ах, я то бачив в перед!...

Пінкертон *(дає йому гроші).*

Дай їй те все, хай їй біль вменшає...
Душа моя ридає!

Шарплєс.

Чи мою тямиш мову
Як брав ти тую квітку? —
„Затям, вона тобі вірить“ —
А правду я казав!...
Все тобі віддала, одною мрією жила,
Що з тобою пізнає правдивий рай!...

Пінкертон.

Так, бачу всю провину,
Та що я вдію нині?
Не верне вже спокій,
Не верне, ні!...

Шарплєс

Вступи ся, хай з уст чужих довідаєсь о тім...

Пінкертон

Пращай, тихе осторонє
Де мрів я щасття сни,

Весняних мрій там цвили квіти,
Минали тут ясні дни...

Шарплєс.

Її душа невинна відчула судьбу...

Пінкертон

Пращай, коханє моє!...

Шарплєс

Чи тямиш, я казав, не вірив ти тоді...

Пінкертон.

Ах, правда, правда се!
Я не гляну їй в лице!...
Мою душу докір рве!
Пращай, моя мила,
Не жди мене!...

Шарплєс.

Іди, хай з уст чужих вчує правду всю!...
(Пінкертон подає руку Шарплєсови тай швидко виходить дверми на право. Кате і Сузукі виходять з огороду.)

Кате.

Ти їй те скажеш?

Сузукі.

Як воля!

Кате.

Гадаєш, що вона мені завірить?

Сузукі.

О, певно...

Кате.

Я виросту їй сина.

Сузукі.

О, певно, та тепер ви мене оставте з нею...
В тій чорній хвилї з нею, хай сплаче
Своє горе і всю розпуку!...

Butterfly (*кличе з кімнати*).

Сузукі! Сузукі! О, де ти є? Сузукі!

Сузукі.

Я тут, говорю молитву!
(*Butterfly появляєть ся, Сузукі біжить до неї, щоби її зупинити*).
Нї, не йдїть, нї, ще дуже рано, нї, нї!...

Butterfly
(*швидко входить та бігає по кімнатї*).

Він тут... тут є... Де він сховав ся?
Він є! Він тут... Ось і конзуль тут...
Ах, деж він? Де він?
(*Переглянувши цїлу кімнату стає розглядаючись навкруги*).
Не ма! (*побачила Катї*) Хто та жінка?
Що хоче тут? Що тут хоче? (*Сузукі плаче*)
Чому ти плачеш?
(*Шарплєс зближаєть ся до неї*).
Нї, не кажіть, не хочу! Нї!

Може-б умерти довелось від ваших слів!...
(*Чуло до Сузукі*).
Ти, Сузукі, ти все була добра,
Не плач, не плач! Тиж все мене любила,
Не плач; не плач, кохана! Живий?

Сузукі.

Так!

Butterfly.

Тут не прийде? Не казав?
(*Сузукі мовчить — Butterfly роздратована її мовчанєм*).
Слухай, чому не одвічаєш?

Сукукі.

Не прийде!

Butterfly (*холодно*).

Вчора він приїхав?

Сузукі.

Так.

Butterfly (*вдивляєть ся в Кате*).

Та дивна жінка як мене трівожить!

Шарплєс

Се безвинна причина всього твойого горя.
Чи простиш ти їй?

Butterfly.

Його подруга! (*спокійним голосом*).
Все для мене щезло! Все вже погасло! Ох!

Шарплєс (*Підходить до неї*).

Кріпи ся!

Butterfly.

Сина в мене забрати! Ах, мого сина?

Шарплєс.

Ще й ту пожертву ти зроби для нього!...

Butterfly (*в розпуці*).

Нещасна мати, бідна мати!
Твоє дитя заберуть! (*по хвилї спокійно*)
Дарма! Все скінчилось уже!

Кате.

Чи можеш мнї простити, Butterfly?

Butterfly.

Не ма під всїм небосклоном
Щасливійшої від тебе жінки! (*Нервово.*)
Все будь щаслива! Мене на все забудь...

Кате (*до Шарплєса*).

Справдї жалко чути!...

Шарплєс (*зворушений*).

Бог їй сили додасть!...

Кате.

Чи сина нам віддасть?

Butterfly (*чула се*).

Як батько сам явить ся,
Йому віддам одному!...

За годину відтіль піти вже може...
(Сузукі відпроваджає Кате та Щарплєса на право. Сузукі вертає — підходить до Butterfly — кладе руку на серцю).

Сузукі.

Бідний метелик в сіть попав ся!
Поломить крила в сітці тій!

Butterfly.

Який днесь ясний день,
Весна, весна довкола!...
Засунь!...
(Засуває двері — в кімнаті півтемно).
Де моє дитя?

Сузукі.

Бавить ся... Принести?

Butterfly.

Хай забавляєть ся, там добре йому,
Йди, бав ся разом з ним!

Сузукі

(*кидаєть ся ридаючи до Butterfly*).

Остану тут!

Butterfly (*нетерпеливо*).

Йди, йди, я того хочу!...
(Сузукі ридаючи відходить на право. — Butterfly запалює сьвітло перед статуєю Будди, клякає, потім бере білий серпанок, кидає його за параван, бере ніж з шу-

фляди — підходить до статуї Будди — цїлує рукоять ножа тай читає виписані на ним слова).

„Хай із честю гине,
Кому годї з честю жити!...“

(Прикладає кінець ножа до горла, відчиняють ся двері з правої, видко рамя Сузукі, котра показує дитинї матїр. — Дитина вбігає з простягнутими рученятами. Butterfly кидає ніж, схоплює дитину, голубить її та цїлує, ридаючи).

Ти? ти? ти? Се ти? Моє ти любе,
Ах, моє кохане, ти квіте мій чудовий!
Не будеш може знати, що для тебе нинї
Я вміраю, я вміраю!...
Далеко ти підеш, за синє море,
Колись забудеш може, що мав рідню [маму,
Що так тебе любила!...
О, ти, що в журби годинї
За всю ставав розраду,
Диви ся нинї, ах дивись кохане,
В душі твоїй чей слїд остане!,..
О, пращай коханий сину!
Солодкий ти мій, пращай!
Йди, бав ся, бав ся!...

(Butterfly бере дитину, садить її лицем зверненим на право, дає в рученята американську бандеру тай обережно завязує її оченята, підносить ніж тай

з поглядом зверненим в сторону дитини іде за параван, чути, як ніж паде на землю. — По хвилї видко Butterfly, котра має шию овинену білим серпанком, простягає руку до дитини, начеб пращала ся, підповзує до неї, останками сил цїлує його, потім паде на землю).

Пінкертон (*за сценою*).

Butterfly! Butterfly! Butterfly!

(*Двері з правої раптом відчиняють ся. Пінкертон і Шарплєс впадають до кімнати, біжать до Butterfly, котра показує дитину, тай вмірає. Пінкертон клякає біля її тїла, Шарплєс бере дитину і голубить і цїлує*).

КІНЕЦЬ ОПЕРИ.

JUN
1983

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 09 08 01 11 004 6